

Ainm an Cheantair

An tAth. Pádraic Ó Tuairisc

Dá bhfiafrófaí de dhuine inniu carb as é, b'fhéidir go ndéarfadh sé leat gurb as Conamara é agus d'fhéadfaí a chiallú leis sin áit ar bith idir Gaillimh agus an Clochán. Ach ní mar sin a bhí sa tseanreacht. Sa dúthaí sin a dtugtar Conamara anois air, is iad na daoine a bhí i gceannas ann agus ar leo é na Conmaicne agus fuair siad an t-ainm sin mar seo.

Bhí mac ag Feargus, rí Chúige Uladh, agus Méadhbh, banríon Chonnachta, agus is é an t-ainm a bhí air Conmac. Tugadh Conmaicne ar shliocht an mhic sin agus shocraigh siad síos i gCúige Chonnacht. De réir a chéile ansin tugadh Conmaicne ar na ceantair a bhí ag na daoine sin. Bhí ceantar amháin acu taobh thoir de Loch Measca i gCo. Mhaigh Eo ar a dtugtaí Conmaicne Cúile Toladh. Bhí ceantar eile i dtuaisceart Cho. na Gaillimhe, idir Tuaim agus Dún Mór ar a dtugtaí Conmaicne Cinél Dubain. Bhí an tríú ceantar — an ceantar ar fad siar ó Ghaillimh — agus ba iad Conmaicne Mara a bhí i gceannas ann, ba iad sin na Conmaicne a raibh baint acu leis an muir nó leis an bhfarraige, tugadh an t-ainm sin orthu le idirdhealú a dhéanamh idir iad agus na Conmaicne eile.

Tír dá Loch

Ach go han-luath sa stair, tháinig dream den Dal gCais as Cúige Mumhan faoi cheannas Lugad Dealbhaoth agus bhain siad amach dóibh féin an chuid sin de cheantar Chonmaicne Mara a raibh Tír dá Loch air, sé sin an talamh a bhí idir an dá loch — Loch Oirbsean (Loch Coirib anois) agus Loch Lurgan (Cuan na Gaillimhe anois). Sin é an limistéar ó Ghaillimh siar go Ros Muc, agus má bhreathnaíonn tú ar an léarscáil, feicfidh tú go bhfuil Loch Coirib ag síneadh leis ó thuaidh agus Cuan na Gaillimhe ó dheas. Mar sin níor bhréag ar bith Tír dá Loch a thabhairt air. Ar aon chuma bhain na Muimhnigh amach an ceantar seo dóibh féin agus tugadh Dealbha Thíre dá Loch ansin air mar gheall ar an bhfear a bhain amach é, Lugad Dealbhaoth.

Gnó Mór agus Gnó Beag

Bhí beirt mhac ag Lugad seo, Gnó Mór agus Gnó Beag. Roinn siad sin Dealbha Thíre dá Loch eatarthu. Fuair Gnó Beag an píosa thoir agus thug sé a ainm féin, Gnó Beag, air. Fuair Gnó Mór an píosa thiar

agus thug sé Gnó Mór air. Is é Gnó Beag an triantán idir Gaillimh, an Spidéal, agus Maigh Cuilinn. Bhí Gnó Mór i bhfad níos mó — bhí sé ag síneadh ó abhainn an Spidéil siar go Cuan Chill Chiaráin agus suas go dtí an Mám agus as sin soir ó dheas le Loch Coirib go Maigh Cuilinn. Mar sin, sa taobh seo tíre bhí trí cheantar — ó chuan Chill Chiaráin siar bhí Conmaicne Mara — agus is uaidh sin a thagann an t-ainm 'Conamara' inniu — Gnó Mór, agus Gnó Beag. Is é Conmaicne Mara barúntacht Bhaile na hInse agus is iad Gnó Mór agus Gnó Beag le chéile barúntacht Mhaigh Cuilinn.

D'imigh na blianta thart agus fuair clanna áirthid ceannas buan ar na ceantair sin. I gConmaicne Mara bhí Ó Cadhla i gceannas, i nGnó Mór bhí Mac

Uileag Ó Coistealbha

An Chathair,
Indreabhán

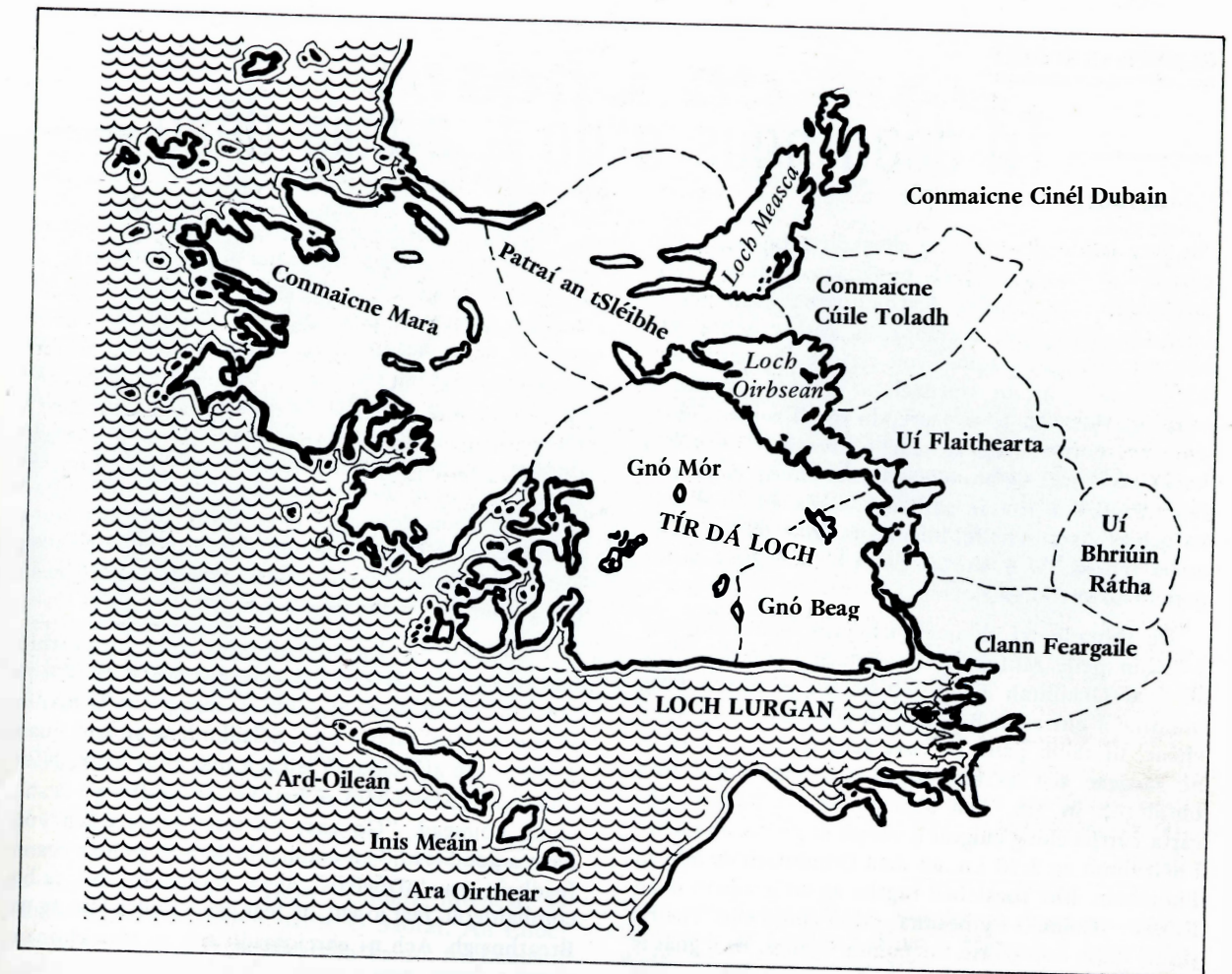

Garáiste — Díolacháin Gluaisteáin.

★★★

Gach saghas deisiú ar gach
déanamh cairr

★★★★

Conraoi i gceannas; agus i nGnó Beag bhí Ó hAodhnaidh. Tá tagairtí dóibh seo le fáil sna sean-leabhra. Faoin mbliain 663 A.D. deir 'Annála na gCeithre Máistrí' linn go bhfuair Baetan, a bhí ina ab Chluain Mhic Nóis, bás agus gurbh as Conmaicne Mara é. Faoin mbliain 1139 A.D. deirtear linn gurbh é Aodh Ó Cadhla tiarna Chonmaicne Mara. Faoin mbliain 1142 A.D. deirtear linn gur maraíodh Mac Conraoi, tiarna Dhealbha Thíre dá Loch.

Ag an am a raibh Ó Cadhla, Mac Conraoi, agus Ó hAodhnaidh i gceannas siar ó Loch Coirib, nó Loch Oirbsean mar a bhí uirthi an uair sin, bhí Ó Flaitheartaigh i gceannas ar an Achreíd thoir den loch. Bhí na Normánaigh ag brú taobh thoir ar na Flaitheartaigh agus sa mbliain 1256 A.D. bhuail De Burgo (na Búrcaigh ina dhiaidh sin) na Flaitheartaigh agus dhíbir siad siar taobh thiar de Loch Coirib iad. Nuair a tháinig na Flaitheartaigh anoir thosaigh siad ag cur troda ar an dream abhus agus fuair siad an

ceann is fearr ar Ó Cadhla i dtosach agus ina dhiaidh sin ar Mhac Conraoi agus ar Ó hAodhnaidh. Mar sin fuair na Flaitheartaigh ceannas ar an gceantar ar fad siar ó Loch Coirib.

Iar-Chonnacht

Maidir le trí oileán Árann ba le Brianaigh Chúige Mumhan iad go dtí tuairim is trí chéad go leith bliain ó shin nuair a fuair na Flaitheartaigh an ceann is fearr ar na Brianaigh agus thug siad isteach leis an taobh seo iad. Ach fiú amháin roimhe sin, cé gur ag Muimhnigh a bhí ceannas na n-oileán, is mó baint a bhí ag na hoileáin leis "an talamh ó thuaidh" ná le Cúige Mumhan.

Ar an gceantar ar fad, is é an Conmaicne Mara, Gnó Mór, agus Gnó Beag ar ar tugadh le chéile Tír dá Loch, agus oileáin Árann, tugadh an t-ainm Iar-Chonnacht le níos mó ná trí chéad bliain. Anois, faoi dheireadh, cén t-ainm atá ar do cheantar féin?